

AIDA FERRI RIERA. SUECA, LA RIBERA BAIXA.

PABLO MEDINA GIL. L'ALCORA, L'ALCALATEN.

PATRIMONI EQUIVAL A PROBLEMA?

Resum: Reflexió i anàlisi crític sobre les qüestions més destacades que afecten avui en dia al patrimoni i a la gestió del propi.

És un pregunta que tots hauríem de fer-nos alguna vegada, o si no tant, almenys reflexionar a la vegada que es llig aquest article, durant els cinc pròxims minuts: el patrimoni és vist com un problema per la societat? Ens interessen vertaderament el nostres bens? Estem davant d'un progressiu abandó?

Cal dir que no aneu a trobar una llarga i avorrida dissertació sobre el patrimoni, sinó més bé unes línies generals de pensament, una reflexió; aquesta és sols una entre les mil propostes que podrien existir. Dir també que en cap moment pretenem culpar a ningú, ni fer consciència, ni cap tipus de demagògia, ja que entenem que això no és el nostre treball, perquè el que busquem és fer que el lector pense per un instant en una cosa tan important com són els nostres bens i la problemàtica que els envolta.

És ben cert que ens toquen viure temps de davallada o decadència cultural, temps on el nostre patrimoni ja no té cabuda als mitjans de comunicació més quotidians, o les noves troballes ja no causen gran sensació. Com tots sabem estem vivint temps difícils, temps de crisi econòmica, que afecten a tots els

àmbits de la nostra vida, però en concret el sector cultural es troba entre els pitjor parats.

Contra tots els pronòstics i contra les reiterades retallades de pressupost que s'han patit en els últims anys, podem afirmar que no tot ha estat negatiu. Si peguem una ràpida ullada a les enquestes del Ministeri de Cultura i observem les estadístiques de l'any 2006-2007 i les del 2010-2011, comparativament veiem que s'ha produït un augment generalitzat pel que fa al consum i a l'interès cultural¹, tant sols matisat per una caiguda en el nombre de visitants als museus.

Percentatge depenen el rang de visites durant el any corresponent

	Anys 2006-2007	Anys 2011-2012
Museus	34,3%	29,5%
Monuments	32,6%	38,8%
Jaciments arqueològics	14,2%	15%

¹ Sempre tractant les dades corresponents a museus, monuments i jaciments arqueològics.

Percentatge dependent el rang d'interès de l'any corresponent

	Anys 2006-2007	Anys 2011-2012
Museus	4,7%	5,3%
Monuments	5,2%	6,1%
Jaciments arqueològics	4,2%	4,9%

Estes estadístiques no es poden entendre com a factor decisiu, ja que es tracten d'un estudi a grans trets. Però si que ens serveixen per a il·lustrar la situació, i es poden concebre com a punt de partida per a la realització de futurs projectes o per a una política encaminada a la posada en valor del nostre patrimoni.

Si en centrem en el País Valencià², en el 2011 es podien contar més de 1.585 Bens d'Interès Culturals (BIC). En concret destaquem aquells que ha estat reconeguts per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat, a la nostra regió en els últims anys, com són: el Palmeral d'Elx, la Llotja de la Seda de València i l'art rupestre de l'arc mediterrani, també la festa de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí, el Tribunal de les Aigües de València i el Misteri d'Elx.

Al 2011, cap al voltant de 8,9 milions de turistes realitzaren diverses visites culturals durant els seus viatges a la nostra regió, dels quals 6,5 milions eren residents a Espanya i l'altre 2,4 milions fan referència al nombre d'estrangers. A

² Dades obtingudes de: Observatori turístic de la Comunitat Valenciana

més, 3 milions assistiren a espectacles culturals (dels quals 2,4 milions eren espanyols i l'altre 0,6 eren forasters).

Així doncs, ens trobem davant de cert públic interessat en les diverses activitats culturals, activitats que s'han de tenir en compte perquè són les terceres realitzades pels turistes a la nostra regió, seguides pel turisme de platja i les activitats comercials.

Així i tot, encara trobem grans problemàtiques a l'hora de la gestió i posada en valor dels nostres bens. Falta de consciència? No saber adaptar-se a les noves tecnologies? Problemes econòmics i falta d'inversió? Aquestes són les qüestions que molt sovint envolten el problema del patrimoni i també de les seues disciplines més properes.

No cal anar molt lluny per veure els grans problemes vinculats a la posada en valor del nostre patrimoni i el gran atractiu que desperta al gran públic els nostres "tresors". La recuperació del nostre patrimoni està plena de peripècies, en les quals moltes vegades és l'atzar el que intervé per a salvar-lo o destruir-lo. És ben segur que baix els nostres sòls esperen ocults i seguiran esperant una font inesgotable de coneixements, que veritablement és una llàstima que no els pugem traure a la llum.

Les guerres i els avalots, la ignorància, la peresa i la cobdícia han fet desaparèixer una bona part de la nostra història, i ens donen una idea dels no pocs avatars que ha viscut el patrimoni valencià. Els saquejos indiscriminats, robatoris, el tràfic i tinència il·lícita de bens culturals, així com els fenòmens naturals i la incomprensió de la societat, fa que moltes vegades la història es trobe segrestada o amb molt mal estat de conservació.

El nostre patrimoni és un dels més importants d'Europa i una de les grans riqueses del nostre país. Com a creació de la cultura hispànica a través dels segles, pertany als pobles d'Espanya, i fins i tot al patrimoni cultural d'Europa; ho rebem d'altres generacions i ho hem d'usar, conservar i estudiar per a

transmetre-ho, en les millors condicions possibles, a les generacions que ens van a succeir. El seu malbaratament o la seua deterioració és una greu irresponsabilitat davant la història i la cultura.

Durant aquest últim segle, malgrat els esforços fets per alguns i de les moltes normes dictades, ens topem que el saldo és profundament negatiu. El patrimoni, inevitablement, s'ha deteriorat. Les ciutats històriques no han sigut respectades, els vells cascos han vist alterat el seu ambient i el seu caràcter, els pobles i l'arquitectura popular han sigut maltractats, nobles edificis i barris sencers han desaparegut, sense que ningú els haja defensat; jardins històrics han sigut destruïts, esglésies i llocs de culte de pobles, avui quasi abandonats, jauen en la ruïna i l'oblit, joies, talles, quadres i altres obres d'art han sigut venuts amb desconeixement o menyspreu de les normes que intenten defensar els drets de la comunitat.

Encara que som bastants els que des de fa molt temps hem demanat responsabilitat a l'Estat i a la societat davant aquesta situació, han sigut molts més els sords a aquestes clams, o els que han menyspreat aquest luxe de la conservació i cura d'aquest patrimoni.

Falta de consciència?

Clarament sí, existeix una gran falta de discerniment per part de la societat que no ha estat a l'altura del que es podia esperar d'ella. A grans trets, podem dir que existeix un petit cercle en el qual ens trobem aquells als que ens preocupa la història i el patrimoni, ja siga arqueològic, com artístic o cultural.

La veritat és que en els últims anys han sorgit associacions o fundacions que han fet el que podien. Però han sigut poques i pobres per al que la societat. Cal atribuir-ho a la falta de nivell i preocupació culturals. El gran públic, és ignorant als coneixements que als enamorats de la història ens rebel·len les fons, les restes i tot tipus de material que ens puga donar una pista o vestigi per a conèixer el passat. En la societat actual, la història es concebuda com a

quelcom llunyà, inaccessible i fins hi tot avorrit. Generalment existeix una part de la població que no mostra cap interès pel que hi va haver, ja que tant sols viuen posant la seua mirada al futur, a les noves tecnologies. Per tant, podem dir que no son éssers de consum patrimoni-històric, a causa d'una legislació insuficientment protectora amb el patrimoni que ens ha negat el tracte de favor que reben algunes de les activitats relacionades amb aquest sector en altres països desenvolupats.

No saber adaptar-se a noves tecnologies?

És evident que en totes les ciències, la tecnologia ha suposat un paper importantíssim i un gran avanç, la qual cosa és innegable. Amb l'ajuda d'aquesta aconseguim aprendre cada volta més sobre el que analitzem, però també hi ha que comprendre que es tracta d'una tecnologia molt específica i complexa, portant-nos per tant a allunyar-nos del gran públic, el nostre objectiu. No es tracta d'una simple excusa, qualsevol altra ciència que té un enfocament cap a un gran públic també té una gran complexitat tecnològica a les seues esqueses, però a la part visible, trobem un quelcom que la fa atractiva, que fa que la gent estiga interessada, ja siga per la seua facilitat consumista o per la seua funcionalitat en el dia a dia.

En aquest punt és on creguem que radica molta de la problemàtica de la nostra branca. És en la funcionalitat quotidiana i l'atractiu on no aconseguim trobar la clau que connecte els nous descobriments amb el gran públic i per tant que desperte l'interès. Hi ha que fer comprendre que el patrimoni no és propietat dels arqueòlegs, ni de museus, sinó que es tracta d'un bé comú a tota la societat. Nosaltres, com a historiadors, tenim la obligació de regular el correcte estudi i proporcionar les bases per a socialitzar aquests bens. La gestió i conservació del patrimoni és un treball col·lectiu en el que cal implicar a tota la societat, des dels propis arqueòlegs, passant per les distintes administracions i acabant en els visitants.

La participació activa de la població ha d'incloure's en les polítiques de conservació del patrimoni, la qual ha de basar-se en l'accessibilitat als coneixements i la informació al públic, cosa que és un element molt important per a la conservació.

En el gran públic és on hem de cultivar els coneixements i simplificar a nivells accessibles però mantenint alta qualitat, realitzar un treball que encenga una petita llum i que desperte l'interès.

Problemes econòmics i falta d'inversió?

Arribem doncs a una de les dificultats decisives, la falta de diners i d'inversió no és res nou. Si abans dels problemes econòmics que estem patint les ajudes ja eren reduïdes, a mesura que la crisi econòmica ha anat augmentant progressivament les inversions s'han anat reduint fins a que els projectes i les investigacions que es mantenen es poden contar amb els dits d'una mà. Salvant les diferències, s'ha produït una vessant del Darwinisme social, i en aquest sentit nosaltres hem perdut per no saber adaptar-nos. Hem allunyat la versió romàntica de l'història, l'art i l'arqueologia que atreïa fins convertir-la en una ciència tancada. Recelosos al gran públic durant el període d'estudi però ansiosos d'ells a l'hora de intentar traure benefici.

Si bé és cert que s'està lluitant contra la incomprensió i la gasiveria que ha negat la dotació i els mitjans per a atendre una cosa tan insubstituïble, tan valuós i fins i tot tan rendible com és el nostre patrimoni. D'igual manera en aquesta lluita ens hem topat amb l'escassetat de recursos, la falta de sensibilitat o senzillament la falta de cultura d'òrgans més responsables i poderosos. Davant d'aquestes circumstàncies s'ha viscut sempre en una situació d'estretor, de penúria i d'abandó que no ens ha permès fer front al gran tema de la defensa, promoció i utilització cultural del patrimoni històric-artístic, i hem de veure, en algunes vegades amb gran impotència, com es produïen els

danys, com es consumaven els espolis, o com no es frenaven els abusos d'altres autoritats o dels particulars.

Hora és que es deixe eixa actitud hipòcrita i ens fem col·lectivament conscients d'un problema molt més gran i de més àmplia dimensió: l'abandó en el qual es troba, per part de l'Estat i de la societat, el nostre extraordinari patrimoni, i l'absoluta necessitat que reva l'atenció i la protecció que li ha mancat.

La tasca és gegantesca, i no solament de l'Estat, sinó també de tota la societat, que ha de sentir-se cridada a participar en la conservació, ja que d'alguna manera és de tots: el propi patrimoni cultural de tot un poble.

Ens estem equivocant?

Tal vegada no ens trobem en un camí erroni, ja que hi ha resultats i decisions que han afectat satisfactòriament qüestions sobre el nostre patrimoni, però no hi ha que conformar-se. Caldria donar un nou enfocament a la manera de traure rendiment. Per això cal explotar els punts abans esmentats, crear una consciència col·lectiva, adaptar-se a les noves tecnologies i finalment fer èmfasi a les institucions públiques per a que creguen que realment aquest sector té distintes eixides i és veritablement rentable.

En definitiva, no es tracta de quatre pedres, tres quadres i dos llibres que no s'entenen, sinó que poden arribar a ser una font de recursos molt gran si arribem a aconseguir que s'entenguen, en altres paraules, que cal saber traure d'una manera eficient l'història que ens conten.

Per tant clamem per una societat moderna en la qual la cultura aconseguisca el nivell que li correspon. El repte està ací. Es tracta de remeiar a temps per a no haver de lamentar quan ja s'ha produït el dany.

Bibliografia:

- ✚ España. Ministerio de educación, cultura y deporte. (2008). Encuesta de Hábitos y Prácticas Culturales en España 2006-2007. Madrid.
- ✚ España. Ministerio de educación, cultura y deporte. (2012). Encuesta de Hábitos y Prácticas Culturales en España 2010-2011. Madrid.
- ✚ Gusi Jener, F. Fernandez, M.A. Fernandez, M.A. (2008). El patrimonio histórico-arqueológico de Castellón y su explotación turística: perspectivas de futuro. Quaderns de prehistòria i arqueologia de Castelló, nº 26, Pag:169-196.
- ✚ ICAHM. (1990). Carta internacional para la gestión del patrimonio arqueológico. Asamblea General del ICOMOS.
- ✚ Comunidad Valenciana. Observatori turístic de la comunitat valenciana. (2012) informes coyunturales sobre la evolución de la actividad turística en la Comunitat Valenciana.